

STORTINGET

Representantforslag 25 S

(2017–2018)

fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Lill Fagerås og
Freddy André Øvstegård

Dokument 8:25 S (2017–2018)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Lill Fagerås og Freddy André Øvstegård om kompetansekrav for under- visning uten tilbakevirkende kraft

Til Stortinget

Bakgrunn

God fagbakgrunn er nødvendig for å kunne motivere og formidle kunnskap med faglig tyngde, trygghet og entusiasme. Solid faglig kompetanse er viktig for å kunne differensiere opplæringen på en god måte. Forskning viser dessuten en positiv sammenheng mellom lærerens faglige og didaktiske kompetanse og elevenes læringsutbytte. Derfor foreslo og gjennomførte den rød-grønne regjeringen en rekke tiltak for å sikre høyere faglig kompetanse hos lærerne.

Videreutdanningsstrategien «Kompetanse for kvalitet» ble opprettet i 2009 for å styrke kompetansen til lærere og skoleledere i grunnopplæringen. I St.meld. nr. 11 (2008–2009), Læreren – rollen og utdanningen, tok den rød-grønne regjeringen til orde for å stille krav til fagkompetanse for å kunne undervise i et fag. Dette ble fulgt opp i Prop. 84 L (2011–2012) med forslag om å innføre krav om at den som skal undervise, må ha relevant kompetanse i undervisningsfaget, og det ble foreslått eksplisitte krav om henholdsvis 30 studiepoeng (barne-trinnet) og 60 studiepoeng (ungdomstrinnet) for å kunne undervise i fagene matematikk, engelsk, norsk, norsk tegnspråk og samisk. Bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2014. Det var viktig for den rød-grønne regjeringen at kravene ikke skulle gis tilbakevirkende kraft.

Regjeringen Solberg foreslo og fikk flertall for å endre loven, og fra og med 1. august 2015 fikk disse kompetansekravene tilbakevirkende kraft. Det innebar at 33 000 lærere utdannet før 1. januar 2014 ikke lenger var kvalifiserte for å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk og engelsk. Loven ga ikke dispensasjon fra kompetansekravene for den enkelte lærer, men kommunen kunne fravike kravene når skolene manglet kvalifiserte lærere i faget, fram til 2025. I april 2016 vedtok Stortinget en ny lovendring som ga lærere utdannet før 1. januar 2014 dispensasjon fra de nye kompetansekravene frem til 2025.

Umiddelbart etter at kompetansekravene ble gitt tilbakevirkende kraft, opplevde flere lærere å bli utsatt for et yrkesforbud dersom de søkte ny jobb som lærer et annet sted. Selv etter Stortingets vedtak om dispensasjon framkommer det eksempler på at lærere i realiteten opplever å ha bli avskiltet ved at kommuner/skoler i sine stillingsannonser stiller krav om at kompetansekravene må være innfridd for å være kvalifisert for å søke.

Endringen av opplæringsloven har ført til at svært mange lærere må videreutdanne seg dersom de fortsatt skal oppfylle kvalifikasjonskravene etter 2025. Både antallet søknader, som også var høyt før de nye kompetansekravene ble innført, og de årlige deltakerundersøkelsene viser at ordningen er svært populær blant lærerne. Dessverre er det ikke studieplasser nok til alle som søker på videreutdanningsordningen, og mange lærere har opplevd å få avslag flere ganger. Samlet sett er det drøyt 33 000 lærere som ikke oppfyller de nye kompetansekravene i fagene norsk, engelsk og matematikk. Dette utgjør 26 pst. av norsklærerne, 38 pst. av matematikklærerne og 48 pst. av engelsklærerne (Utdanningsspeilet 2016). For studieåret 2016/17 kom det inn 10 820 søk-

nader, og av disse fikk 5 617 av søkerne tilbud. Av disse var 4 526 innen fag/fagområder knyttet til matematikk, norsk, norsk tegnspråk og engelsk, mens 1 091 var innen andre fag.

Kompetansekravenes tilbakevirkende kraft gjør det videre vanskelig for skolen å prioritere kompetansehevede tiltak i skolens øvrige fag. Eksempelvis er det stor mangel på faglærere med kompetanse inne flere av de praktisk-estetiske fagene. Til tross for dette er det bare innvilget søknader om videreutdanning for 22 lærere i kunst og håndverk, 28 lærere i mat og helse og 14 lærere i musikk.

Forslagsstillerne mener det er svak utnyttelse av statlige ressurser når lærere som åpenbart er kvalifisert til å undervise i fag de nå ikke lenger er godkjent for, tar opp sårt tiltrengte studieplasser som burde ha kommet andre lærere til gode og kunne gitt skolene et tiltrengt løft i andre fag som skolene mangler kompetanse i.

Tilbakemeldinger fra sektoren viser at vedtaket har skapt flere ulemper som ikke bare rammer de lærerne som ikke tilfredsstiller kompetansekravene, men også elevene og skolen som helhet. Det meldes blant annet om at kommuner ved nyttilsetninger velger å prioritere søkere som allerede oppfyller de nye kompetansekravene, framfor lærere med undervisningserfaring. Det kan forklares med at kommunen da slipper problemet med å tilsette ufaglærte vikarer mens den erfarne læreren må videreutdanne seg. De slipper da unna økonomiske utlegg og at elevene belastes med mange vikarer. Forslagsstillerne frykter at mange skoler finner det nødvendig å erstatte mange dyktige lærere med lang erfaring med vikarer uten formelle kompetanse. Regjeringen Solberg viser med dette en snever forståelse av lærernes undervisningskompetanse og hva som sikrer høy kvalitet på opplæringen, når dette utelukkende knyttes til antall studiepoeng i et fag. Ved å gi kravene tilbakevirkende kraft underkjenner skoleledelsens ansvar og faglige vurderinger. Skolelederne besitter god kjennskap til skolens behov og bør ha et stort handlingsrom til å forvalte lærerressursene slik de mener er best for elevenes opplæring.

I en situasjon der skolen innen få år vil trenge 3 500 flere lærere ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå, og andelen ufaglærte «lærere» har økt med nesten 40 pst. under regjeringen Solberg, mener forslagsstillerne at det er dårlig ressursutnyttelse å påtvinge enkeltlærere, skoler og kommuner en videreutdanning av høykompetente

og erfarne lærere som allerede har en godkjent lærerutdanning på høyskole- og universitetsnivå. Forslagsstillerne frykter at den mistilliten til lærere og skoleledere som regjeringen med dette vedtaket har lagt for dagen, vil føre til at enda flere lærere slutter i læreryrket eller velger å gå av med førtidspensjon. En undersøkelse utført av Respons Analyse for Utdanningsforbundet, viser at kun én av fire lærere vil stå i jobb til fylte 67 år. Pensjonsalderen for en lærer i 2015 er 62 år. Dessuten er det en fare for at mange lærere blir tvunget over i deltidsstillinger mot sin vilje. Det å nekte erfarne lærere å undervise i fag som de har lang erfaring i, er ikke bare dårlig personalpolitikk og seniorpolitikk, men det tapper også skolen for verdifull realkompetanse. Forslagsstillerne er særlig urolige for konsekvensen dette vil ha for små og mellomstore skoler, som er avhengige av høy fleksibilitet og at lærere kan undervise i flere fag.

Å trekke tilbake tidligere godkjent utdanning og pålegge lærere tvungen videreutdanning er en belastning for den enkelte og gir utfordringer for skolene. Urimeligheten blir ekstra tydelig når lærerne i tillegg avkreves en egenandel. Like fullt mener forslagsstillerne at en fortsatt sterk satsing på videreutdanning er helt avgjørende for å imøtekomme lærernes kompetansebehov innenfor et bredt spekter av skolens oppdrag. Derfor fremmes det også forslag om at lærere skal gis en rett og en plikt til videreutdanning, men uten at en slik kompetanseheving og faglig oppdatering avkrever lærere egenandel eller at de må bruke av sin egen fritid.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre opplæringsloven slik at kompetansekravet om minimum 30 studiepoeng (barnetrinnet) og minimum 60 studiepoeng (ungdomstrinnet) for lærere som skal undervise i fagene engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk, ikke skal gjelde for allmennlærere som hadde påbegynt utdannelsen eller var ferdig utdannet før 1. januar 2014.
2. Stortinget ber regjeringen innføre en rett og en plikt til etter- og videreutdanning for lærere.

10. oktober 2017

Audun Lysbakken

Mona Lill Fagerås

Freddy André Øvstegård